

Pristup arhivskoj građi Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije u naučno-istraživačke svrhe

U skladu sa Zakonom i internim propisima Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije arhivska građa Ministarstva (od 1945. godine do danas) postaje dostupna za korišćenje u naučno-istraživačke svrhe posle 30 godina od njenog nastanka.

Odobrenje za korišćenje arhivske građe Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije u naučno-istraživačke svrhe za strane državljane daje ministar, a za državljane Republike Srbije generalni sekretar, na osnovu prethodno upućenog zahteva u pisanoj formi (Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, Odeljenje za administrativne i arhivske poslove, Kneza Miloša 24-26, pp1, SRB 11.168 Beograd, pak 112804) ili putem [e-pošte](#). U zahtevu se navodi tema istraživanja, cilj istraživanja (na primer doktorska disertacija, pisanje knjige) i period koji se istražuje, a uz zahtev se prilaže fotokopija pasoša ako se radi o stranim državljanima, odnosno fotokopija lične karte ako se radi o državljanima Republike Srbije. Ukoliko postoji potreba za angažovanjem prevodioca potrebno je da se u zahtevu navede ime i prezime prevodioca, kao i da se priloži fotokopija njegove lične karte ili pasoša. U slučaju da se istraživanje obavlja za potrebe neke ustanove ili institucije potrebna je i njihova preporuka.

Odobrenje za naučno istraživački rad važi za celu kalendarsku godinu, a istraživanje se obavlja u Čitaonici Diplomatskog arhiva Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije, čije je radno vreme od 9 časova i 30 minuta do 13 časova i 30 minuta radnim danima. Čitaonica prekida sa radom dva puta godišnje, i to od 01. do 31. avgusta tekuće godine i od 15. decembra tekuće do 15. januara naredne godine.

U Čitaonici Diplomatskog arhiva dozvoljena je upotreba ličnog računara, a upotreba ličnog fotoaparata za snimanje arhivske građe nije dozvoljena. Na zahtev istraživača Diplomatski arhiv će da sačini fotokopije odabranih originalnih dokumenata iz oblasti teme istraživanja po ceni: za kopiju formata A4 – 15,00 RSD, odnosno za kopiju formata A3 – 30,00 RSD, koje će biti ustupljene istraživaču po završetku naučno-istraživačkog rada. Građa Ministarstva spoljnih poslova do 1918. godine predata je na trajno čuvanje i korišćenje Arhivu Srbije, a od 1918. do 1945. godine Arhivu Jugoslavije. Zainteresovani za korišćenje navedene građe direktno se obraćaju ovim arhivima.

Istorijat diplomatskog arhiva Ministarstva spoljnih poslova

Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova utemeljen je na prethodnoj aktivnosti diplomatskih arhiva Kraljevine Srbije i Kraljevine Jugoslavije.

Osnovan je ubrzo po stvaranju Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Kao datum formiranja Diplomatskog arhiva uzima se 5.5.1919. kada je doneta Uredba o organizaciji Ministarstva inostranih dela (MIP) diplomatskih zastupnistava i konzulata Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Uredbom je, kao jedna od organizacionih jedinica, ustanovljena Glavna arhiva, koja je u svom sastavu imala dokumentaciju i biblioteku Ministarstva, koje su nasleđene od

ministarstava Kraljevine Srbije i Kraljevine Crne Gore. Glavna arhiva počinje organizovanje da radi tek u jesen 1924. jer je tada ministar inostranih poslova formirao stručnu komisiju koja je imala zadatak da pregleda do tada sakupljena dokumenta o stvaranju Kraljevstva SHS i izradi plan daljeg rada Glavne arhive.

Zakon o arhivama Ministarstva inostranih poslova (MIP) i diplomatsko-konzularnih zastupništava (DKZ) Kraljevine Jugoslavije u inostranstvu od 05.04. 1930. bliže je odredio koji arhivski fondovi ulaze u sastav Glavne arhive. Precizirano je da su to arhive predašnjih ministarstava inostranih dela Kraljevine Srbije i Kraljevine Crne Gore i njihovih zastupništava u inostranstvu, kao i one strane diplomatske i konzularne arhive ili prepisi, koje su našoj državi pripale na osnovu međunarodnih ugovora, ili su joj ih predale na čuvanje od strane države. Zakon je pod istim uslovima štitio i privatne arhive koje su poklonom, otkupom ili kojim drugim načinom ušle u sastav ma koje od arhiva Ministarstva inostranih poslova ili zastupništava Kraljevine u inostranstvu.

Od tada se obavljaju sledeći poslovi: rekonstrukcija uništenih ili oštećenih spisa; naučna i druga istraživanja odobrena privatnim licima po propisima; publikovanje diplomatskih dokumenata od interesa za nacionalnu istoriju; istraživanja u stranim arhivama, kao i istraživanja spisa stranih dokumenata koji se odnose na nacionalnu istoriju; sređivanje i čuvanje predmeta od interesa za našu diplomatsku istoriju; učestvovanje u zaključenju i izvršenju međunarodnih ugovora i konvencija koji se odnose na arhive.

Uredbom sa zakonskom snagom o uređenju MIP i DKZ Kraljevine Jugoslavije u inostranstvu od 10.08.1939. Glavna arhiva je reorganizovana u Istorijско odeljenje. Nadležnosti odeljenja bile su:

- sređivanje, tehnička obrada i čuvanje starih arhiva svih odeljenja Ministarstva i onih diplomatskih i konzularnih zastupništava i delegacija za koje se izuzetno pokazala potreba da se prenesu u ovo odeljenje i
- staranje o povraćaju nestalih ili zagubljenih spisa o kojima je reč u Zakonu o arhivama Ministarstva inostranih poslova i diplomatskih i konzularnih zastupništava Kraljevine Jugoslavije u inostranstvu.

U sastavu Istorijскоg odeljenja bila je i Biblioteka Ministarstva. Rat je za skoro četiri godine prekinuo rad Istorijскоg odeljenja. Arhivi je u to vreme naneta nenadoknadiiva šteta budući da je građa uništena i odneta u Nemačku, a kasnije u SSSR.

Istorijско odeljenje je u okviru Ministarstva inostranih poslova Demokratske Federativne Jugoslavije počelo da radi već marta 1945. Potrebe novog Ministarstva brzo se povećavaju, pa se Istorijско odeljenje organizuje u tri odseka: Diplomatski arhiv, Dokumentacija i Biblioteka. Diplomatski arhiv počinje da se osamostaljuje kao posebna organizaciona jedinica Ministarstva. Od marta 1945. do sredine 1949. radilo se uglavnom na restituciji arhivalija odnetih iz naše zemlje u toku Drugog svetskog rata. Zbog spoljne opasnosti u kojoj se našla Jugoslavija, Diplomatski arhiv je 1949. zatvoren, a arhivalije su preseljene u unutrašnjost zemlje. Ponovo počinje da radi krajem 1957. u Dubrovniku u starom zdanju benediktinskog samostana Sveti Jakob. Godine 1960. vraćen je u Beograd, a od 1961. stalno je otvoren za naučnoistraživački rad.

Od svog osnivanja Diplomatski arhiv je nosilac klasične arhivističke funkcije, a organizacija rada je slična organizaciji arhiva drugih ministarstava u svetu. Spada u specijalizovane arhive neophodne za redovan rad Ministarstva i drugih nosilaca spoljnopolitičke aktivnosti zemlje, kao i za naučnoistraživački rad.

Osnovni zadatak Diplomatskog arhiva je sistematsko prikupljanje, sređivanje, zaštita arhivske građe vezane za rad Ministarstva spoljnih poslova (MSP) i diplomatsko-konzularnih predstavništava (DKP), kao i korišćenje u naučne, kulturno-prosvetne, informativne i operativne potrebe.

Razgraničenjem nadležnosti 1981. godine, Arhivu Srbije predata je celokupna arhiva Ministarstva inostranih dela Kraljevine Srbije i njenih diplomatsko-konzularnih predstavništava za period 1854-1918, ukupno 128 fondova. Na osnovu čl. 46 Zakona o arhivskoj građi federacije ("Sl. list SFRJ" br. 11 od 7.3.1986) arhivska građa MIP-a Kraljevine Jugoslavije i njenih DKP za period 1918-1945. predata je [Arhivu Jugoslavije](#) ; kao i druga građa čiji tvorac nije bio SSIP.

Iz arhivskih fondova Kraljevine Srbije i Kraljevine Crne Gore, odnosno Kraljevine Jugoslavije, SMIP (Služba za međunarodnopravne poslove) zadržana je jedino Zbirka međunarodnih ugovora, što, zajedno sa ugovorima republike Jugoslavije, čini 9.840 fascikli bilateralnih ugovora i 1.622 fascikli multilateralnih ugovora (svi kompjuterski obrađeni).

Diplomatski arhiv danas raspolaže sa 132 fonda nastalih radom SMIP i DKP u periodu od 1945. godine do danas koje čine materijali iz bilateralne i multilateralne aktivnosti naše zemlje. Urađena su informativna sredstva: popisi fondova i knjiga, vodiči kroz arhivsku građu i depoe.

Arhivska građa se u Diplomatskom arhivu koristi na osnovu Pravilnika o korišćenju arhivske građe ("Sl. list SFRJ" br. 49 od 25. jula 1987) i dostupna je za korišćenje u istraživačke i druge svrhe 30 godina posle njenog nastanka. Arhiv ima čitaonicu i raspolaže informativnim kartotekama o korisnicima.

Diplomatski arhiv je publikovao zbirke javnih dokumenata o jugoslovenskoj spoljnoj politici od 07.03.1945-1950 - Plava edicija u 8 tomova:

- Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1945. Jugoslovenski pregled, Beograd, 1984;
- Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1946, I i II knjiga, Jugoslovenski pregled, Beograd, 1985;
- Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1947, I knjiga. Jugoslovenski pregled Beograd 1985. i II knjiga, Jugoslovenski pregled, Beograd 1986;
- Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1948, Jugoslovenski pregled, Beograd, 1989;
- Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1949, Jugoslovenski pregled, Beograd, 1991;
- Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1950, Jugoslovenski pregled, Beograd, 1993.

Publikovane su i zbirke dokumenata iz perioda 1941-1945; Dokumenti o spoljnoj politici Jugoslavije 1941-1945, I tom, Jugoslovenski pregled, Beograd, 1988 i II tom, Jugoslovenski

pregled, Beograd, 1989.

Savezno ministarstvo za inostrane poslove SRJ i Ministarstvo inostranih poslova Ruske Federacije izdali su zbornik dokumenata Odnosi Jugoslavije i Rusije (SSSR) 1941 - 1945.

Zbornik je objavljen u Beogradu 1996. godine na srpskom jeziku (izdavaci SMIP i Vojno-istorijski institut i Ministarstvo inostranih poslova RF).

Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije i Ministarstvo inostranih poslova Ruske federacije izdali su 2010. godine na srpskom i na ruskom jeziku zbornik dokumenata "Jugoslovensko-sovjetski odnosi 1945-1956".